

A Magyar Szó 1998. január 8-ai száma közli egy közvélemény-kutatás eredményeit. Az ismertető arról szól, hogyan vélekednek a szerbek önmagukról és a szomszédos államok népeiről. A vizsgálatot dr. Dragan Popadić és dr. Bíró Miklós pszichológusok végezték a Nyitott Társadalom Alapítvány támogatásával. A közéleti eredmények érdekes összevetésre kínálnak lehetőséget, hiszen egyebek mellett hasonló kérdésekre keresett választ a temesvári Szórvány Alapítvány is abban a kutatásában, amit nemrégiben az Európa Tanács támogatásával végzett.

Bizonyos különbségek persze vannak a két vizsgálat között. A jugoszláv pszichológusok 400 polgárra terjesztették ki a körkérdezt Szerbia minden részéről, Kosovo kivételével. A régióvizsgálatban – amely Bodó Barna, dr. Felek György professzor és e sorok írójának vezetésével készült – 907 személy vett részt egyenlő arányban a romániai Bánságból, a magyarországi Csongrád megyéből és Vajdaság északi részéből.

A jugoszláv közvélemény-kutatás eredménye szerint a szerbek önmagukról vannak a legjobb véleményekkel, csaknem minden megkérdezett tulajdonsággal kapcsolatban. Saját nációjukat követően a magyarokat és a macedónokat értékeli kedvezően, míg az albánok és muzulmánok számlájára írták a legtöbb kedvezőtlen tulajdonságot. A románokról, bolgá-

A temesvári régiókutatás e téren megpróbált tisztázni a vízönteni a pohárba. És az eredmények meglepő módon például azt bizonyítják, hogy a régió egyes népei asztaluknál messze jobb véleményekkel vannak önmagukról. Sőt, azt kell mondanunk, hogy a románokhoz és szlovákokhoz viszonyítva a szerbek kifejezetten szigorúak önmagukhoz.

De lássuk, hogy a különböző népek tagjai valójában milyen arányban tartják jellemzőnek saját népiükre vonatkozóan az alábbi tulajdonságokat.

MILYENNEK TARTJÁK MAGUKAT A MAGYAROK ÉS A ROMÁNOK?

A magyarok esetében a megkérdezettek többsége három tulajdonságot tart saját nemzetére vonatkozóan jellemzőnek: hogy

Nemzeti tulajdonságok

Hogyan vélekednek magukról és egymásról a régió népei?

A CIGÁNYOK KRITIKUSAN

A szlovákok, a románokhoz hasonlóan többségben minden tulajdonságot jellemzőnek tartanak önmagukra. A legtöbben (79 százalékuk) szorgalmasnak tartják a szlovákokat, 70 százalékuk barátságosnak, 68 fegyelmettesnek és kulturáltnak, 64 becsületese, 62 összetartó, 55 százalékuk pedig nyíltak.

Saját nemzeti tulajdonságaik megítélésében kétségkívül a cigányok a legkritikusabbak. A fenti

tén pedig (szorgalmasak, becsületesek, kulturáltak) még saját nációjuknál is különböznek tartják a magyarokat.

Saját mércéik szerint a szerbek is jó véleményekkel vannak a magyarokról, amennyiben azokat önmaguknál szorgalmasabbnak, fegyelmettesebbnak és kulturáltabbnak tartják. Az összetartást és a becsületet viszont éppoly kevesen tartják jellemzőnek a magyarokra, mint a szerbekre. Két tulajdonság mentén tapasztalható jelentős hiányérzet a szerbek részéről. Kevés-

nokra, illetve csak elhanyagolhatóan kis (2–15) százalékból. És mivel ebben a vonatkozásban a régió népei között gyakorlatilag teljes az összhang (a legjobb vélemények még a magyarok vannak róluk, amennyiben legalább egyenlő értékű kultúrának, nyíltak és barátságosnak tartja a románokat), azt kell gondolnunk, hogy a románok részéről saját népük megítélésében bizonyos fokú önáltatást tartalmaz.

Hasonlóképpen nincs összhangban a szlovákok önértékelése sem más népek róluk alkotott véleményével. Amíg ugyanis a szlovákok többsége minden felsorolt tulajdonságot jellemzőnek tart saját népére, más nemzetek tagjai csak alig egyharmada gondolja ezt róluk – függetlenül a nemzeti hovatartozástól.

Más a helyzet a (vajdasági) szerbek esetében, akik saját népük tulajdonságainak a megítélésében

A saját néppel kapcsolatos tulajdonságok megítélése (%)

	Magyarok	Románok	Szerbek	Szlovákok	Cigányok
Fegyelmettesek	44	88	20	68	0
Szorgalmasak	61	79	32	79	0
Becsületesek	44	79	24	79	0
Összetartók	30	75	28	62	28
Kulturáltak	57	81	21	68	0
Nyíltak	44	82	43	55	44
Barátságosak	60	89	43	70	17

tulajdonságok közül egyet sem tartanak jellemzőnek saját fajtukra. Ellenkezőleg, a cigányok többsége határozottan azt állítja, hogy azok nem jellemzőek rájuk. Így például a megkérdezett cigányok 65 százaléka állítja ezt a fegyelmettesre, 61 a szorgalmasra, 56 a műveltesre, 54 százaléka pedig a becsületesre vonatkozóan. Leginkább még nyíltak tartják magukat, de ezt is csak 44 százalékuk gondolja.

Amint látjuk, a nemzeti önértékelést illetően az egyes népek között jelentős különbségek vannak. Amíg a románok és a szlovákok többségében minden pozitív tulajdonságot jellemzőnek tartanak magukra, más népek – a magyarok, a szerbek, főként azonban a

szerbek – a magyarokat nyíltak és barátságosnak. Mindössze 6, illetve 14 százalékuk vélekedik erről másként, amire azért érdemes odafigyelnünk, mert ez a „hiányérzet”, kisebb vagy nagyobb mértékben, de más népek részéről is tapasztalható.

A szlovákok többsége két tulajdonságot tart jellemzőnek a magyarokra. Nevezetesen, hogy szorgalmasak és barátságosak. Persze megítélésük szerint kevésbé szorgalmasak és barátságosak, mint mondjuk maguk a szlovákok, a többi tulajdonságról nem is szólva, amelyek mentén a magyarok messze alatta maradnak a szlovákoknak.

A cigányok többsége szintén osztja azt a véleményt, mely sze-

meleghetőséggel tárgyalások. Pontosan olyan mértékben tartják jellemzőnek magukra a felsorolt tulajdonságokat, amilyen mértékben más népek is nekik tulajdonítják azokat, azaz igen kis százalékból. Kivételt képeznek ez alól a románok, akik a felsorolt pozitív tulajdonságokat sokkal inkább jellemzőnek tartják a szerbekre (54–63 százalék), mint azok saját magukra (20–43 százalék).

Ami pedig a cigányokat illeti, azt kell mondanunk, hogy a régió népei kifejezetten kedvezőtlenül vélekednek róluk. A fenti tulajdonságok közül három (fegyelmettesek, szorgalmasak, becsületesek, kulturáltak) csak elvétve tart valaki jellemzőnek a cigányokra. Ezzel szemben a többség

Fegyelmettesek, összetartók, kulturáltak...Tudjuk-e valóban, hogy milyenek vagyunk?

ről viszont – válaszaikból ítélve – nincs kialakult véleményük.

A temesvári régiókutatás igyekezett még a látszatát is elkerülni annak, hogy vannak „jó népek” és „rossz népek”, így eleve kizártuk annak lehetőségét, hogy egyes népek pozitív, más népek pedig negatív tulajdonságokkal lehessen illetni. A válaszlapon kizárólag pozitív tulajdonságokat sorolt fel. A kérdés pedig úgy hangzott, hogy azok mennyiben vonatkoztathatók egyes népekre: teljes mértékben igazak-e, egyáltalán nem igazak, vagy nehéz eldönteni, illetve az illető nem tud a kérdésben állást foglalni.

A SZERBEK KIFEJEZETTEN SZIGORÚAK ÖNMAGUKHOZ

Kétségtelen, hogy a „nemzet-karakterológiai” vizsgálatokban a saját nemzet értékelése az egyik legizgalmasabb kérdés. Mennyiben sajátos például az, hogy a szerbek önmagukról vannak a legjobb véleményekkel? Beszélhetünk-e ennek kapcsán önáltató eszmékről, ahogyan azt a jugoszláv pszichológusok vizsgálata sugallja, anélkül, hogy tudnánk, más népek hogyan vélekednek önmagukról? Vajon más népek elismernek-e maguknál különleges másokat? Ha igen, hová, ki(k) mögé rangsorolják magukat? A jugoszláv vizsgálatból sajnos nem derül ki, hogy erre vonatkozóan más népek miként nyilatkoztak. Enélkül viszont a szerbekre vonatkozó eredmény sem mond sokat, sőt, önmagában véve félrevezető lehet számunkra.

szorgalmas (61), barátságos (60) és kulturált (57 százalék). A többi tulajdonsággal kapcsolatosan a vélemények megoszlanak. Legkevésbé összetartóknak tartják magukat a magyarok, ezt alig a 30 százalékuk gondolja.

A magyaroktól eltérően a románok számottevő többsége minden felsorolt pozitív tulajdonságot egyaránt jellemzőnek tart a románokra. Leginkább barátságosnak és fegyelmettesnek tartják magukat (a megkérdezettek 89, illetve 88 százaléka), de csaknem ugyanolyan mértékben nyíltak (82), kulturáltak (81), szorgalmasnak, becsületesnek (79) és összetartóknak (75).

A régiókutatás tükrében a szerbeknek közel sincs olyan jó véleményük magukról, mint amennyitől a jugoszláv vizsgálat számot ad. A megkérdezett szerbek többsége ugyanis a fenti tulajdonságok egyikeiről sem állítja, hogy az a szerbekre jellemző volna. Leginkább még nyíltak és barátságosnak tartják magukat, ám ezt is csak a megkérdezettek 43 százaléka vallja.

Vajon mi lehet a két vizsgálat eltérő eredményeinek az oka? A magyarokat valószínűleg abban rejlik, hogy a két vizsgálat nem azonos mintán alapszik, más szóval a Szerbia különböző részein élő szerbek nem teljesen azonos módon gondolkodnak. Azok a szerbek, akik Vajdaságban regebb óta együtt élnek más népekkel, szemmel láthatóan másként vélekednek saját népükről, mint Szerbia más részein élő polgártársaik.

Milyennek látják a magyarokat a régió más népei? (%)

	Románok	Szerbek	Szlovákok	Cigányok
Fegyelmettesek	83	38	41	65
Szorgalmasak	82	36	54	72
Becsületesek	74	23	32	30
Összetartók	86	25	33	46
Kulturáltak	82	32	46	57
Nyíltak	65	6	37	15
Barátságosak	71	14	55	24

cigányok – sokkal kritikusabban látják önmagukat.

A fentiekből azonban nem derül ki, hogy egyik vagy másik nép önértékelése mennyire megalapozott. Nem tudjuk megítélni, hogy a saját néppel kapcsolatos tulajdonságok megítélése mennyire tükröz, akár pozitív, akár negatív irányban. Ehhez össze kell hasonlítanunk különböző népek önmagukról formált véleményét más népek véleményével. Érdekes lehet utána járni, hogy vajon ugyanolyanok látják-e magukat, amilyenek mások? Az önértékelés azonos tulajdonságok mentén történik, de vajon azonos volt-e a mérték?

ÖSSZETARTÁS, BECSÜLET...

Lássuk hát, milyennek látják egymást a régió népei.

Nos, ami a magyarokat illeti, meglepő módon a románok messze jobb véleményekkel vannak róluk, mint a magyarok saját magukról. Túlyomó többségük minden felsorolt pozitív tulajdonságot jellemzőnek tart a magyarokra. Három tulajdonság men-

rint a magyarok szorgalmasak, fegyelmettesek és kulturáltak. Figyelemre méltó viszont, hogy minden tulajdonság mentén különböznek tartják maguknál a magyarokat, kivéve azt, hogy nyíltak.

ÖNÉRTÉKELÉS ÉS ÖNÁLTATÁS

A magyarokra vonatkozó legjellegzetesebb sztereotípiákban megegyezést mutat a jugoszlávai vizsgálat és a régiókutatás. A magyarokat más népek csakugyan szorgalmasnak, fegyelmettesnek, kulturáltak tartják, ami egyébként teljes egészében megegyezik azzal a képpel, amit a magyarok önmagukról alkotnak.

Sokkal kisebb a megegyezés a románok saját népükkel kapcsolatos véleménye és a régió más népeinek a róluk alkotott véleménye között. Amíg ugyanis a románok saját népükre vonatkozóan minden pozitív tulajdonságot magas százalékból jellemzőnek tartanak, más népek kifejezetten kedvezőtlenül vélekednek róluk. A felsorolt tulajdonságok közül egyet sem tartanak jellemzőnek a román-

határozottan azt állítja, hogy a cigányok nélkülözök ezeket a tulajdonságokat. De ezen a véleményen vannak maguk a megkérdezett cigányok is, akik között nem akadott egy sem, aki ennek az ellenkezőjét állította volna.

A cigányok megítélése azonban mégsem teljesen elmarasztaló, hiszen a magyarok (60), a szlovákok 68 százaléka gondolja azt róluk, hogy összetartók. Kisebbségben (25) is róluk. Leginkább még maguk a cigányok is ezt tartják magukról.

Természetesen az, hogy valójában melyik nép milyen önismerettel rendelkezik, hogy melyik nép mennyire van átitatva különböző önáltató eszmékről, hogy a más népekről alkotott vélemény mennyire terhel különböző előítéletekkel, amelyek etnikai konfliktusokhoz és elszigetelődéshez vezethetnek, további kutatások tárgyát képezi. A fenti eredmények ebből a szempontból legfeljebb jelzés értékűek.

DR. HÓDI Sándor